

BARBORA ŠEDIVÁ, FORMOVÁNÍ IDENTITY PROSTŘEDNICTVÍM DĚJEPISU. OBRAZ ČESKO-SLOVENSKÝCH VAZEB OD STŘEDOVĚKU DO SOUČASNOSTI NA STRÁNKÁCH UČEBNIC 20. STOLETÍ

Ústav českých dějin FF UK, Praha 2014, 55 stran

Posudek vedoucí bakalářské práce

Barbora Šedivá si za téma své bakalářské práce zvolila analýzu učebnic dějepisu používaných v Československu v období první republiky (1918–1939) a v letech mezi koncem druhé světové války a pádem komunistického režimu (1945–1989). Konkrétně se zaměřila na zkoumání česko-slovenských vazeb od středověku po vznik samostatné republiky. Na příkladu obrazu tří epoch v dějepisných učebnicích – totiž husitství, národního obrození a vzniku Československa – analyzovala způsoby, jimiž byl vytvářen a představován společný česko-slovenský historický příběh. V obecné rovině (prezentace historie v knihách určených dětem s cílem formovat jejich prostřednictvím historické vědomí) ji inspiroval francouzský historik Marc Ferro, v konkrétní rovině (prezentace ideje čechoslovakismu v učebnicích) pak norská historička Elisabeth Bakke.

Autorka bere v úvahu reálně neexistující propojení českého a slovenského vývoje a klade si za cíl prozkoumat podobu a charakter umělého vytváření společných dějin za účelem formování nejen státní, ale především národní (československé) identity dětí, budoucích občanů Československa. Předpoklad konstruování společného národního příběhu se při detailnějším zkoumání učebnic z různých historických období nepotvrdil; autorka naopak zjistila jednak výrazně čechocentristické vyznění prvorepublikových učebnic, jednak oslabení národních akcentů ve prospěch akcentů třídních v době po druhé světové válce. Plasticky též zachytila měnící se obraz klíčových osobností československých moderních dějin (Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš, Milan Rastislav Štefánik) od jejich nekritické adorace v prvorepublikových učebnicích až po výrazně kritický – v duchu třídní ideologie koncipovaný – pohled na prvorepublikové politické elity v učebnicích z éry po druhé světové válce. Absence společného příběhu a naopak pokusy o paralelní líčení českých a slovenských dějin tak potvrdily absenci jakéhokoli sofistikovanějšího úsilí o cílené konstruování společné národní identity na úrovni školního dějepisu, který měl nesporný potenciál ovlivnit myšlení nastupujících generací.

Pozitivní dojem z bakalářské práce Barbory Šedivé posiluje její přehledná a promyšlená struktura. Kromě úvodu, závěru a soupisu pramenů a literatury ji tvoří celkem šest oddílů, v nichž autorka od definice čechoslovakismu a historiografického nástinu postupně přechází k problematice učebnic a školního dějepisu a následně pak k detailnímu rozboru obrazu tří výše zmíněných historických epoch ve zkoumaných učebnicích. Zde pak postupuje chronologicky – od prvorepublikových učebnic přes ty poválečné až po učební texty z normalizační éry. Zdánlivě poněkud mechanické členění těchto oddílů na podkapitoly jí umožnilo sledovat prezentaci vybraných období v chronologické perspektivě a přehledně tak zachytit její posuny a proměny.

Práci by bylo jistě možné rozšířit i o další témata ze starších i novějších dějin, zachycených v dějepisných učebnicích (Velká Morava, poddanské nepokoje, stavovská povstání atd.). Vyznění finálních zjištění autorky by však šířeji založený výzkum neovlivnil, jakkoli se do budoucna jeví jako nosný (zvláště pokud by byly zahrnuty i české a slovenské učebnice z doby po rozdělení společného státu, kdy pominula potřeba představit dějiny obou národů alespoň jako paralelní – když už ne vzájemně provázaný – příběh).

Předložený text pokládám za příklad kvalitní bakalářské práce. Její autorka prokázala schopnost kriticky pracovat se specifickým typem historického pramene, jaký představují učebnice, i spolehlivou orientaci v relevantní odborné literatuře. Svou práci napsala vytříbeným a kultivovaným stylem. Práci Barbory Šedivé proto ráda doporučuji k obhajobě. Navrhuji ji ohodnotit – v případě přesvědčivého výkonu její autorky při obhajobě – ještě jako výbornou.

V Praze dne 7. června 2014

Doc. Mgr. Marie Šedivá Koldinská, Ph.D.